

Кравченко Л.В.

доцент кафедри техніко-технологічних дисциплін,
охорони праці та безпеки життєдіяльності
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ - МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: СКЛАДОВІ ТА РІВНІ ФОРМУВАННЯ

У наш час питання культури безпеки життєдіяльності людини посідають особливе місце, оскільки нова постіндустріальна епоха зумовила не тільки науково-технічний прогрес, але й збільшення кількості небезпек, з якими стикається людство на кожному етапі свого існування. Разом з тим, на сучасному етапі для суспільства характерним є низький рівень популяризації культури безпеки життєдіяльності, незважаючи на загально визнану цінність здоров'я людини, що є основою безпеки [1].

Провідна роль у вирішенні зазначеної проблеми належить учителю, який спроможний ефективно сприяти формуванню безпечної поведінки підростаючого покоління, усвідомлюючи необхідність цілеспрямованої діяльності щодо збереження життя й зміцнення здоров'я своїх учнів. Тому, перед закладами вищої педагогічної освіти стоїть відповідальне завдання – сформуванню у майбутніх учителів компетентності культури безпеки життєдіяльності.

Важливість вказаної проблеми зумовила увагу до неї науковців та педагогів-практиків, що мають безпосереднє відношення до викладання безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах. Заслужують на увагу дослідження О.І. Белова, Є. П. Желібо, В. В. Зацарного, В. М. Заплатинського, О.І. Запорожця, В.М. Лапіна, З.М. Яремко та ін. Дидактичні та методичні основи формування безпечної поведінки учнів наведені у працях Л.П. Арістової, В.П.Безпалька, М.А. Данилова, В.І. Лозової, Д.Ф. Ніколенко, М.Н.Скаткіна, І.Ф.Харламова. Проте формування культури безпеки життєдіяльності кожної особистості не може обмежуватися лише вивченням певної дисципліни, а саме у закладах вищої освіти - «Безпека життєдіяльності». Слід відзначити, що відповідно до потреб суспільства в підготовці людини до безпечної життєдіяльності в педагогічній теорії та практиці ведеться пошук шляхів і засобів виховання культури безпеки життєдіяльності [2]. Поняття «культура безпеки» уперше було сформульоване МАГАТЕ у 1986 р. в процесі аналізу причин Чорнобильської аварії. Таким чином, поняття «культура безпеки» є набором правил та особливостей діяльності, організації і поведінки персоналу, який встановлює вищим пріоритетом особисту відповідальність і увагу проблемам безпеки. Безпечне мислення стає культурою, коли група, або спільнота в цілому діє так, що загроза її безпеці стає соціально недопустимим явищем.

Впровадження норм безпечної поведінки допоможе уникати ситуацій, коли люди починають з підозрою ставитись один до одного [1].

Більш вужче поняття - культура безпеки в суспільстві трактується науковцями як стан розвитку особистості, що характеризується усвідомленим ставленням до питань особистої безпеки та безпеки оточуючих, практичною діяльністю щодо зниження соціальних ризиків, розвиненістю психологічних та духовно-моральних якостей, володінням нормами безпечної та продуктивної поведінки в соціумі, веденням здорового способу життя, розвиненістю умінь користуватися інформацією [3].

Культура безпеки майбутнього педагога в соціумі, поняття багатоаспектне. До його складу входить п'ять компонентів: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний та креативний.

Мотиваційний - пріоритет цінності безпеки в системі поглядів майбутнього педагога, бажання займатися роботою щодо забезпечення безпеки в соціумі, потреба у дотриманні вимог та правил безпеки, служити наочним прикладом безпечної поведінки для оточуючих.

Когнітивний - базовий рівень та якість знань, ступінь поінформованості з питань соціальної безпеки в цілому, знання закономірностей розвитку небезпечних ситуацій соціального характеру, що виникають в побуті, в освітній установі, їх можливих наслідків; знання правил безпечної поведінки у разі виникнення різних небезпечних ситуацій, можливих у соціумі; знання основних положень нормативно-правових актів у галузі забезпечення безпеки освітньої установи.

Діяльнісний - здатність майбутніх вчителів до роботи щодо забезпечення власної безпеки та безпеки оточуючих у надзвичайних та кризових ситуаціях соціального походження, уміння перевести знання з питань соціальної безпеки у сферу практичного застосування, подати цю інформацію як навчальний матеріал, готовність діяти у небезпечних (важких, екстремальних, кризових) ситуаціях соціального походження; готовність до безпечної поведінки під час виконання різних соціальних функцій; вміння прогнозувати діяльність та її результати з позицій соціальної безпеки.

Рефлексивний - здатність здобувачів вищої освіти до адекватної оцінки себе як особистості, суб'єкта освітнього процесу в галузі соціальної безпеки, усвідомлення своєї відповідальності за забезпечення безпеки життєдіяльності, адекватну самооцінку способу життя і усвідомлення правил та норм, що є засобами предметної діяльності, неправильне застосування яких призводить до виникнення небезпечних ситуацій, загрожує людині втратами у формі травм, хвороб, заподіянням моральної та іншої шкоди безпосереднім учасникам діяльності.

Креативний – сукупність творчих здібностей, що виявляються у проектуванні поведінки в умовах надзвичайних та кризових ситуаціях, а також

майбутній професійній діяльності з формування культури безпеки життєдіяльності школярів.

Ступінь і пропорційність названих компонентів у результаті визначають рівень сформованості культури безпеки особистості в соціумі. Одноставного підходу до класифікації рівнів немає. Але більшість науковців надають перевагу чотирьом основним рівням сформованості культури безпеки життєдіяльності: неприпустимий (або нульовий), критичний (низький), допустимий (середній) та оптимальний (високий) рівні культури безпеки у соціумі [4].

Насамкінець слід зазначити, що формування компонентів культури безпеки життєдіяльності в соціумі у здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей здійснюється в освітньому процесі (дисципліна «Безпека життєдіяльності», «Основи соціальної безпеки»). На корекцію їх знань та поведінки чи підвищення рівня культури безпеки у соціумі також спрямовані заходи виховної роботи у цьому напрямі. Зокрема, в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини ця діяльність здійснюється у контексті наукового гуртка «Безпека людини в сучасному світі». План роботи даного гуртка сприяє підвищенню культури безпеки життєдіяльності у майбутніх педагогів, сприяє розвитку в них особистісних якостей, що забезпечують їхню конкурентоспроможність та затребуваність в освітній системі.

Список використаних джерел:

1. Романів Л., Бойчук Р. Культура безпеки, як складова базової культури особистості. Молодий вчений. 2017. № 3. С. 43.
2. Богданова Г. Підготовка вчителів до формування в учнів життєвих навичок. Здоров'я та фізична культура. 2007. № 9. С. 6–7.
3. Микитюк О. Формування культури здоров'я студентів в умовах модернізації навчально-виховного процесу. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2011. Т. 4, № 2. С. 73–80.
4. Ісаєв С. Формування культури безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах України. Культура безпеки, екології та здоров'я. 2010. № 2. С. 27–29.